

בטהורה נחלקו בה תנאים אם בטילה היא, כמבואר בתרומות פ"ה מ"ג.

ועוד, עדיף ליה לאשמועינן בנימוחה, שמכל מקום, פעמים שאינה בטילה.⁽¹⁾

ומקשינן לריש לקיש, המפרש את הברייתא בנימוחה: אם כן, מאי שנא רישא, חתיכה ופרוסה טמאות, שהן בטלות, ומאי שנא סיפא, חתיכה ופרוסה טהורות, שאינן בטלות —

והרי כיון שנימוחה ואין האיסור בעינו כלל, אף שאפשר למוכרם לכהן בהפסד מועט, היה להם ליבטל?⁽²⁾

אמר רב שישא בריה דרב אידי, לפרש את החילוק בין הרישא לסיפא לדעת ריש לקיש:

לעולם מדובר בנימוחה. וטעמו של תנא קמא הוא משום שבאיסור דאורייתא אף לדעתו "מין במינו לא בטל".⁽³⁾ ומיהו, באיסור דרבנן אין גוזרים אטו איסור דאורייתא.

וכך מתפרשת הברייתא:

רישא, המדברת בחטאת ולחם הפנים טמאים, מדובר בה שנטמאו בטומאת משקין, שאינה מטמאה אלא מדרבנן,

ומפרשינן: רבי יהודה לטעמיה, דאמר בכל התורה כולה: מין במינו לא בטיל.

תו תמהינן: אבל לא נימוחה מאי? וכי לא תעלה?!

אם כן, אדתני [עד ששנה התנא] בהמשך הברייתא: אבל חתיכה של חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין טהורות לא תעלה, והיינו משום שבטהורה יש לה תקנה למכור לכהן בהפסד מועט —

ניפלוג ונתני בדידה [למה לא חילק התנא בחתיכה של חטאת טמאה עצמה] שאין בה תקנה למוכרה לכהן, ויאמר:

במה דברים אמורים — שחתיכה או פרוסה טמאה הרי היא בטילה — בשנימוחה ואינה חשובה.

אבל לא נימוחה, ו"כל שדרכו לימנות" היא — הרי זו לא תעלה?!

ומשנינן: טהורה בטהורות עדיף ליה לאשמועינן שאינה בטילה, מאשר תרומה טמאה בטהורה.

ומשום שטהורה בטהורות שייך בו יותר ביטול, שהרי בזה לא נחלקו תנאים אם הוא בטל [כשאינו דבר שבמנין]. ואילו טמאה

לזרים אפילו הכי חמירא ולא בטלה.

2. אבל לרבי יוחנן ניחא, שהרי הברייתא מדברת בשלמות, ודבר שדרכו לימנות הם, ובהצטרף הסברא שאפשר למוכרם לכהן בהפסד מועט, לכן אינן בטלות.

3. מהמשך הסוגיא נראה, שהוא תקנתא דרבנן ואינו מעיקר הדין להך תנא.

בכלל "את שדרכו לימנות", ואין אומרים הואיל ואפשר למוכרו בהפסד מועט לכהן וגם הוא דבר הנמכר בדרך כלל במנין הרי זה אינו עולה, היינו משום דעיגול הוא תרומת פירות שאינו אלא מדרבנן.

1. רש"י. והתוספות פירשו באופן אחר: טהורה בטהורות עדיף ליה, דאע"פ שאין איסורה אלא

רבה אמר: כך יש לפרש את החילוק בין הרישא לסיפא לשיטת ריש לקיש, על דרך תירוצו של רב שישא בריה דרב אידי, שתנא זה סבור שמדרבנן מין במינו אינו בטל. ומיהו, לא גזרו אלא באיסור לאו ולא באיסור כרת. וכך מתפרשת הברייתא:

רישא, מדברת בקדשים טמאים, שהאיסור לאוכלם הוא רק יסור לאו "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", ולכן לא גזרו חכמים במין במינו שלא יתבטל [כיון שנימוחו].

אבל **סיפא**, מדברת בקדשים שנתערבו בחולין, שאם נתירם, יבוא לאוכלם בטומאת הגוף שהוא איסור כרת, ובכי האי גוונא גזרו חכמים שמין במינו לא יתבטל.⁽⁵⁾

ותמהינן עלה: והא רבה הוא דאמר: כל בדאורייתא — לא שנא איסור לאו ולא שנא איסור כרת! כי אם חשו חכמים לאיסור כרת חשו גם לאיסור לאו, ועשו תקנה!?

קשיא!

רב אשי אמר: סיפא — שנתערבו קדשים טהורים בחולין, ומותרים לכהנים לפיכך לא בטלי — משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין, כלומר שהן מותרין לכהן.

[כלומר: טומאת החתיכה והפרוסה היא על ידי משקין טמאים שנגעו בכלי — שאין טומאת הכלי אלא מדרבנן, כי מן התורה אין משקין מטמאין כלי — ונגעו החטאת או לחם הפנים באותו כלי].

והואיל ואין איסורן אלא מדרבנן, לכן הן בטילות כשהן נימוחות, ואע"ג שהן מין במינו.

אבל **סיפא**, המדברת בחטאת ולחם הפנים לגבי זר, שאיסורן הוא מדאורייתא, לפיכך אינן בטלות, ואע"ג שהן נימוחות, הואיל והן מין במינו.

ומקשינן: אבל חטאת ולחם הפנים הטמאים בטומאת שרץ, שהיא מדאורייתא, ונימוחו — מאי? וכי לא תעלה, וכי היא לא תתבטל היות ומין במינו הוא?

אם כן, אדתני סיפא: אבל חתיכה של חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין טהורות — לא תעלה. תיקשי:

ניפלוג וניתני בדידה:⁽⁴⁾

במה דברים אמורים בטומאת משקין. אבל בטומאת שרץ לא תעלה!?

ומשינן: טהורה כטהורות עדיף ליה, וכמו שנתבאר לעיל.

בטומאה וטהרה [כלומר טמאה שנתערבה בטהורה], כדנקט מילתיה ואתי, מאי שנא דשבקיה תנא למילתיה למינקט חולין וקדשים".

5. נתפרש על פי לשונו הראשון של רש"י; ובפירושו שני פירש רש"י שרבה בא ליישב גם את הקושיא שהקשינו לעיל על ריש לקיש מהא

4. כעין זה הקשתה הגמרא לעיל, אלא שרש"י ביאר את הקושיא בשתי מקומות אלו באופנים שונים:

לעיל כתב רש"י: "אדתני אבל חתיכה, דמשמע טעמא משום שהפסד מועט הוא, נפלוג בדידה, ואע"ג דליכא תקנתא לא בטלה".

וכאן פירש רש"י: "ליפלוג וליתני בדידה,

אי לכהן — מישראל שרי [מותרת החתיכה או הפרוסה] כבר עכשיו.

ואי לישראל — הרי לעולם הוא אסור, ואין זה דבר שיש לו מתירין.⁽⁹⁾

אלא ודאי, הא דרב אשי בדותא היא.

ועתה שבה הגמרא למבואר לעיל, שנחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן, האם תרומה בזמן הזה מדאורייתא היא או מדרבנן, ותמהינן:

והוינן בה: והאם סבר רבי יוחנן שתרומה בזמן הזה היא מדאורייתא?!

והתניא: אם היו שתי קופות של תבואה, אחת של חולין ואחת של תרומה.

ובל דבר שיש לו מתירין — אפילו באלף לא בטיל.⁽⁶⁾

ואומרת הגמרא:

והא דרב אשי — הסובר דבר שאסור לזה ומותר לזה דינו כ"דבר שיש לו מתירין" ואינו בטל — בדותא⁽⁷⁾ היא!

כלומר, לא אמרה רב אשי מעולם [ריטב"א]. שאין נקרא "דבר שיש לו מתירין" אלא כגון ביצה שנולדה ביום טוב, שהיום היא אסורה, ולמחר היא מותרת למי שהיתה אסורה.⁽⁸⁾

כי למאן, לגבי מי, זה נחשב כדבר שיש לו מתירין?

חיצונית", ראה כבא מציעא ט א ובגליון שם.

8. וכעין זה כתבו הראשונים [ראה רשב"א כאן] שדבר האסור לאוכלו עם בשר ומותר לאוכלו עם חלב [כגון פת שאפאה עם הכותח], אינו חשוב "דבר שיש לו מתירין", כי לבשר לעולם אסור הוא, ואילו לחלב לעולם מותר הוא, ונחלקו בזה על הרי"ף שכתב לא כן גבי פת שאפאה עם הכותח.

9. נחלקו הראשונים בטעם הדבר שאמרו חכמים "דבר שיש לו מתירין" לא בטל:

דעת רש"י: כי אנו אומרים לו "עד שתאכלנו היום באיסור, תאכלנו למחר בהיתר".

דעת הר"ן [נדרים נב א] בדעת הרי"ף: יסוד האיסור הוא משום דאפילו לחכמים "מין במינו לא בטל", אלא שהם סוברים שקביעת התערובת כ"מין במינו" אינה תלויה רק בסוג התערובת אלא באיסור, שהואיל והאחד איסור והשני היתר אין זה "מין במינו", אע"פ שבעצמותם מין אחד הם. ולפיכך, כל דבר "שיש לו מתירין" אין הוא נקרא איסור גמור להיחשב ביחס להיתר כמין

דחתיכה טמאה בחתיכות טהורות עולה.

ורבה סבירא ליה שאין צורך ליישב דמיירי בנימוחה, אלא אף כשאינה נימוחה הרי היא עולה.

דעד כאן לא קאמר ריש לקיש ד"כל שדרכו לימנות שנינו" אלא באיסור כרת או במיתה בידי שמים, ולא באיסור לאו. ולפיכך, עיגול בעיגולין אינו עולה [אי לאו דתרומה בזמן הזה דרבנן] כיון דהנידון הוא להתירה לזר שהוא במיתה בידי שמים. אבל חתיכה של חטאת טמאה או פרוסה של לחם הפנים טמא הרי היא עולה כיון שהאוכל בשר קדשים טמא אינו עובר אלא בלאו. והיינו רישא, אבל בסיפא דהנידון הוא לענין אכילה לזר, שאם יאכלנה בטומאת הגוף יהא בכרת בזה אמרינן דאינו בטל כיון שהוא בכלל "כל שדרכו לימנות".

6. ביארו התוספות: ולפירוש זה דרב אשי, מה ששנינו "עיגול בעיגולין עולה" מיירי בתרומה טמאה, שאינה מותרת אפילו לכהנים.

7. ויש גורסים "ברותא" היא, כלומר "דעת

התרומה, הרי שתי הקופות מותרות [ולקמן בגמרא מתבאר ביתר ביאור סברתו של רבי יוחנן].⁽¹¹⁾

והשתא תיקשי: **בשלמא לריש לקיש**, הסובר תרומה בזמן הזה דרבנן, לא תיקשי לך למה לי שרבו חולין על התרומה, ואין די בתלייה, היות וקסבר ריש לקיש **בדרבנן נמי** – רבויא הוא דבעינן. אך בלא רוב, אין תולין לקולא.

אלא לרבי יוחנן, הסובר תרומה בזמן הזה דאורייתא – קשיא האיך אנו סומכים להתיר את הקופות משום "שאני אומר" כשלא רבו חולין על התרומה [תוספות], בתרומה דאורייתא? ⁽¹²⁾

ומשנינן: אמר לך רבי יוחנן: **הא** ברייתא זו **מני** [מי אמרה] **רבנן היא**, דסברי תרומה בזמן הזה דרבנן.

ואילו **אנא**, רבי יוחנן, **דאמרי כרבי יוסי**! ב-ב9

ולפניהם היו שתי סאין של תבואה, אחת של חולין ואחת של תרומה.

ונפלו אלו בתוך אלו, הסאין לתוך הקופות – הרי אלו מותרים, ואפילו קופת החולין, ואין חוששים שמא "נדמעה" קופת החולין על ידי סאת התרומה שנפלה לתוכה –

מפני שאני אומר [כלומר: יכול אני "לתלות" להקל, ולומר]:

הסאה תרומה – לתוך הקופה של תרומה נפלה, והסאה של חולין – בתוך הקופה של חולין נפלו.

ואמר ריש לקיש: והוא שרבו חולין שבקופת החולין על סאת התרומה, ונמצא כי אפילו אם נפלה התרומה לתוך קופת החולין, הרי היא בטילה ברוב. ולפיכך "תולים" לומר שהחולין לתוך חולין נפלו, והתרומה לתוך התרומה נפלה.⁽¹⁰⁾

ורבי יוחנן אמר: **אע"פ שלא רבו חולין על**

11. הקשו התוספות למה נחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן על הברייתא המדברת בשתי קופות ולפניהם שתי סאין, ולא על המשנה בתרומות [פ"ז מ"ה] המדברת על שתי קופות ולפניהם סאה אחת, ואין ידוע להיכן נפלה?! וראה מה שחירצו.

וב"ם של שלמה" כתב, שבעל כרחנו המשנה מדברת כשרבו חולין על התרומה, שאם לא היה בכל קופה אלא סאה כשיעור התרומה, הרי לא היה מקום להסתפק להיכן נפלה, כי בקל יש להבחין באיזו קופה הוכפלה הכמות, וראה עוד שם.

12. כתבו התוספות והרשב"א, דהוה מצוי

בשאינו מינו, ולפיכך אינו בטל; וראה מה שכתב שם בביאור דעת הרי"ף בפת שאפאה עם הכותח.

10. רש"י. מן התורה תרומה בטילה ברוב, אלא שגזרו חכמים שתרומה המעורבת בחולין אינה מתבטלת אלא בתערובת שרבו בה החולין על התרומה ביחס של אחד למאה. אך אם יש ספק אם בכלל התערבה התרומה בחולין, הקילו חכמים להתיר במקום שיש אפשרות של "תליה", כדון כאן, שאנו "תולים" ואומרים, תרומה לתוך תרומה נפלה ולא לתוך החולין. ותלייה זאת היא קולא שהקילו חכמים בגזירתם, במקום שיש ספק אם גזרו בו, אך יש בו אפשרות של "תלייה".